

MARINKO PETRIĆ

Centar za zaštitu kulturne
baštine otoka Hvara
21450 Hvar

UDK: 75 (497.5 Hvar) (083.8)

PRILOG PROUČAVANJU HVARSKE SLIKOVNE BAŠTINE: SLIKE U OBITELJSKOM POSJEDU

U članku se objavljuju i obrađuju podaci o slikama 15. - 19. st. iz obiteljskih zbirki na području grada Hvara. U uvodnom dijelu dane su opće naznake o karakteru tog kulturno-povijesnog fonda.

Tijekom ljeta 1994. g., Centar za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara priredio je u galeriji "Arsenal" u Hvaru izložbu slika iz hvarskih privatnih i obiteljskih fondova, naslovljenu "Okvir za obiteljsku sliku - Kroz slikovnu baštinu 15. - 20. stoljeća iz hvarskih obiteljskih zbirki".

Nakana priređivača bila je da naznači osnovne obrise ovog dijela povijesno-umjetničke baštine grada Hvara, poput brojnosti tog fonda, stanja umjetnina, stupnja i kvalitete obrađenosti, kao i neke opće likovne i kulturno-povijesne značajke, poput vrsnoće, kvalitativnog, tematskog i stilskog raspona slika, pa do socijalnog i kulturnog raspona današnjih vlasnika.

Predodan je izbor od oko tridesetak slika u rasponu od ikona iz 15. st., pa do oleografija iz kraja 19. i početka 20. st. Iako ograničen, izloženi je opus, vjerujem, mogao potaknuti razmišljanja, kako stručno-likovna tako i drugovrsna, pa bih ovdje ponovio i dopunio svoja zapažanja iznesena u katalogu izložbe.

I.

U tradicionalnoj ikonografiji hvarske obiteljske kuće, **slika** je oduvijek zauzimala najvažnija i najsvetija mjesta: u obiteljskom salonu, iznad kuhinjskog stola ili iznad kreveta. Razlog tome nije bio samo u rijetkosti i skupoći slika već, rekli bismo prije, u njenoj tajanstvenoj svezi s božanskim i svetim. Slika Bogorodice s Kristom na drvu, ili kopija Raffaellove Madone na papiru ovješena do uzglavlja postelje i okićena grančicom posvećene masline, predstavljala je, i još uvijek predstavlja mali osobni oltar kojem se obraćamo pred spavanje, molitvom za pomoć i blagoslov. Isto je tako portret obiteljskog pretka u kućnom tinelu predstavljao okvir za ohrabrenje i ustrajnost članovima obitelji. Slika iznad bračnog kreveta opominjala je pak na svetost obiteljskog života i moralnu krepost.

Upravo zbog ovakvih razloga bilo je teško od Hvarana izmamiti i sabrati njihove obiteljske slike i izložiti ih u javnom prostoru. Uz dužno razumijevanje onih koji su od pogleda javnosti željeli sačuvati svoje obiteljske i osobne relikvije, ovim zahvaljujemo svima koji to nisu učinili i tako nam omogućili da prikažemo odabrani dio tog starijeg hvarskog slikovnog fonda. Želja nam je bila da se što bolje ispita ovaj korpus hvarske kulturne baštine, da se prikaže panorama likovnog ukusa Hvarana u prošlosti, da se propita uloga umjetničke slike u interijeru hvarske kuće, potakne istraživanje smjerova nabavke i migracija slika, te osobito, da se potakne pitanje stručne obrade i restauracije onih najvrednijih.

II.

Stariji slikovni fond Hvara koji se nalazi u privatnom, obiteljskom vlasništvu, drugi je po brojnosti i važnosti, iza fundusa slika u crkvenom, a ispred onog skromnog u državnom vlasništvu. Iako ne raspolažem preciznim podacima, možemo okvirno procijeniti da se u privatnom vlasništvu nalazi oko 30% ukupnog fonda starijih slika (od 15. do 19. st.) na području grada Hvara. To je međutim najzapušteniji fond, osobito u fizičkom pogledu, jer su restauracije slika vrlo rijetke, tako da se neka vrhunska djela danas nalaze u doista katastrofalnom stanju.

Ovaj fond je izrazito slabo dokumentiran. Prvi stručni popisi i zaštitna rješenja načinjeni su 50-ih godina, zalaganjem dr. Nike Dubokovića Nadalinija, no samo za neke obiteljske zbirke¹. Tijekom posljednjih godina pokušali smo popuniti prazninu, no naravno ostaje učiniti još mnogo toga. Stvaranje propisne dokumentacije i evidencije smatram dapače prioritetnim zadatkom službe zaštite, osobito zato jer je riječ o kulturnom dobru na margini javnog i stručnog nadzora, koje je između ostalog najlakše dostupno, a i najlakše sklono otuđivanju.

Svakako, već letimični pregled pokazuje da u cjelini prevladavaju slike koje bih svrstao u kategoriju industrijske umjetničke slike, dakle grafike. Uz nekoliko rijetkih iz 17. i 18. st. na pergamentu i papiru, to su uglavnom grafike iz 19. st.: oleografije (vrlo kvalitetno napravljene grafike u boji, koje su bile kaširane na platno kako bi se što bolje imitirala originalna slika), zatim grafike na staklu, te ruske crnomorske ikone. Originalnih umjetničkih djela (ulja na platnu, ulja na staklu, tempera na drvu, itd.) mnogo je manje, svega oko šezdesetak, no zato valja reći da je likovna razina tih slika, osobito onih iz 16. i 17. st. zamjetno visoka, jer nalazimo djela iz radionica ili kruga onodobnih vrhunskih talijanskih slikara, poput Tintoretta i Bassana.

Popis vlasnika slika je izrazito velik, tako da su gotovo rijetke hvarske kuće u kojima nećemo zateći bar jednu do dvije slike. Iako su to najčešće spomenute grafike na platnu ili staklu iz 19. st., razmjerno je velik broj porodica koje baštine i po koju sliku i grafiku iz starijeg razdoblja, a zapravo najčešće ikonu, kao najcjenjeniju obiteljsku devocionalnu sliku do 19. st. Ipak, tek se dvije do tri porodice ističu zamjetnijim brojem slika. Tako se najbrojniji i najvredniji hvarski obiteljski fond starijih slika i grafika nalazi u posjedu porodice Kasandrić (danas podijeljen na dva dijela). Nešto skromnije su zbirke nasljednika dr. Jerka Machieda, nasljednika dr. Božidara Božića i obitelji Marchi-Jeličić.

Socijalni i kulturni raspon vlasnika je također vrlo širok i često ne pokazuje nikakvu smislenu kulturološku vezu između vlasnika i umjetnina, što je međutim razumljivo ako se ima u vidu da se radi o predmetima koje su mnogi današnji vlasnici najčešće stekli, rekli bismo, pasivno, kao usputni dio obiteljskog nasljedstva.

Obiteljski slikovni fond je osobito slabo istražen u pitanju podrijetla i nabavke umjetnina, što je presudno za propitivanje povijesti likovnog ukusa kod starih Hvarana, smjerova likovnog importa, te sudbine umjetnina uopće.

Prvo u ovom nizu jest pitanje izvornosti, odnosno podrijetla slika koje danas zatječemo u privatnom, obiteljskom vlasništvu - naime u kojoj mjeri one doista izvorno pripadaju tom kulturnom kontekstu, odnosno, u kojoj su mjeri ovdje dospjele iz nekih drugih fondova, ponajprije crkvenih. Primjerice, pouzdano se zna da određeni broj ikona, koje se danas nalaze u privatnom vlasništvu, potječe iz ukinutog hvarskog samostana istočnog obreda sv. Venerande. Sličnu su sudbinu raspačavanja umjetničkog inventara doživjeli mnogi hvarski samostani i crkve, tijekom bliže ili dalje prošlosti, pa je s pravom očekivati, da se nešto od toga sačuvalo i u privatnom posjedu.²

Kako međutim danas razlučiti te religiozne slike od onih koje su pobožni Hvarani sami, za svoje potrebe naručivali, ostaje nerješivo bez arhivskih potvrda. Za sada nam mogu pomoći tek neke opće značajke privatne, devotionalne slike, koje se bitno razlikuju od one namijenjene crkvenim i drugim javnim prostorima, kao što su manji format, nešto skromnija likovna kvaliteta, te reducirana i sažeta ikonografija pretežito s temom Djevice Marije.

Drugi niz pitanja je vezan uz samu povijest umjetnina: tko su naime bili hvarski naručitelji, odakle su i kako nabavljali slike, kakve su slike osobito cijenili i najčešće nabavljali, u kojem ih broju nalazimo u interijerima hvarskih renesansnih i baroknih kuća, možemo li govoriti o onodobnim kolekcionarima i zbirkama? Ova su nam pitanja osobito važna kad je riječ o vrednijim, starijim slikama iz 15., 16., 17. i 18. st. Nažalost, izvori su ovdje posebno oskudni, kako za sačuvane tako i za mnoge izgubljene slike. One sačuvane iz tog vremena gotovo po pravilu prati odsustvo pisanih izvora, dok usmena obiteljska predaja seže tek 2-3 generacije unatrag, i najčešće je utkana u fantastične priče o njihovu podrijetlu.

Nesumnjivo je da su stare hvarske imućne porodice poput onih Vidali, Bartučević, Gazarović, Hektorović, Lucić, Lupi i drugi (među njima i mnoge koje su bile bez plemićkog statusa, dakle, kazao bih, tipično građanske) posjedovale i naručivale umjetničke slike. Nažalost, povi-

jest ovih porodica (osobito imovinska) jest nedovoljno poznata, pa možemo samo općenito ukazati na sudbinu umjetničkih dijela njihove baštine. Kako to biva slijedom povijesnih i genealoških prilika i neprilika, porodice su se spajale, dijelile ili bi naprosto utrnule, da bi onda njihova baština prešla u druge porodice ili, ne tako rijetko, bila dana crkvama, samostanima ili dobrotvornim društvima na uživanje. Tako je obiteljsku baštinu Vidali, jedne od najimućnijih hvarskih porodica, naslijedila dijelom porodica Kasandrić, baštinu porodice Ivanić - porodica Boglić pa Božić, jelšansku porodicu Obradić - hvarska porodica Machiedo, porodicu Zečić - Leporini dijelom porodica Bučić, obiteljska baština pjesnika Hanibala Lucića, osvjedočenog ljubitelja umjetnina, krajem 16. st. je dospjela u posjed hvarske crkve, itd., itd.

Slike su dijelile istu zamršenu sudbinu, pa su nasljeđivanjem, mirazima i na druge načine stjecale nove vlasnike. Temeljita istraživanja hvarske obiteljske arhivske građe zasigurno će pojasniti ove zamršene veze, te za neke od slika iz današnjih porodičnih ili crkvenih zbirki, vjerujem, naći njihove izvorne vlasnike i naručitelje. Jedan od tipičnih primjera jest povijest portreta hvarskog pjesnika Hanibala Lucića koji je nađen u jednoj obiteljskoj zbirci u Padovi između dva svjetska rata³.

Nešto određenije otkrivaju nam već sada skromni arhivski izvori⁴. Tako se u popisima opreme nekih hvarskih kuća u 17. st., spominju mnogi umjetnički predmeti, a među njima i slike. Najčešće su zabilježene jedna do dvije, no gdje god ih je popisano desetak i više, pa uvjetno možemo govoriti i o onodobnim obiteljskim zbirkama slika. U nastavku ću citirati navedeni popis vlasnika slijedom broja slika koje su posjedovali.

Tako se u kući nasljednika Budimira Hektorovića, 1628. g., uz ostale umjetnine spominje i Gospina slika na bakrenoj ploči s pozlaćenim okvirom, zatim slika Gospe od Karmela, te još deset malih slika nepoznata sadržaja. Nikola Berti posjedovao je 1689. g. deset većih i manjih slika i jednu sliku Gospe, Katarin Diodato 1671. g. sedam većih i manjih slika. Hvarski plemić Jerolim Bartučević prema jednom popisu iz 1655. g. posjedovao je četiri slike, od kojih su tri bile u pozlaćenim okvirima, Jakov Gazetić 1610. g. također četiri slike od kojih tri pozlaćene. Jerka, udova Nikole Jakše posjedovala je 1629. g. dvije slike Gospe i jednu Spasitelja. U obitelji Damiani nalazile su se

1697. g. slika Tri mudraca i dvije Gospine slike, a u obitelji Bartučević 1659. g. slika sv. Katarine i slika Bezgrešnog začeća. Jakov Lupi posjedovao je 1629. g. slike Navještenja i Magdalene u okruglom okviru, Dominik Zane 1655. g. sliku Gospe od Karmela i Sibile delfijske, a Nikola Petrov Jakšić 1704. g. Gospinu sliku izrađenu na "grčki način", te jednu manju iznad kreveta. Jelena Piretić posjedovala je 1634. g. sliku Tri mudraca koja vrijedi tri libre, Splicanka Franka, kći majstora Stjepana Valentića donijela je 1663. g. u Hvar, u svojoj djevojačkoj opremi majstoru Jakovu Bučiću sliku sv. Antuna vrijednu tri libre. Nadalje, u kući Nikole Karamanea spominje se 1664. g. slika Djevice Marije, te u kući Silvestra Bartučevića slika istog sadržaja, procjenjena također na tri libre.

Što je međutim od ovih umjetnina do danas ostalo sačuvano teško je utvrditi jer su opisi, kako vidimo, općeniti, tako da niti jednu sliku ne možemo sa sigurnošću povezati s onima malobrojnima iz tog vremena koje danas zatječemo u Hvaru. Svakako, sudeći po broju, slike su u interijerima hvarskih plemićkih i građanskih domova 17. stoljeća bile relativno brojno zastupljene. Tematski, sve od spomenutih su s novozavjetnim i starozavjetnim motivima, a oznaka vrijednosti od tri libre za neke od slika, ukazuje da je, uz one skupocjenije na platnu i s pozlaćenim okvirima, bilo i jeftinih, najvjerojatnije na papiru štampanih bakroreza. Likovna kvaliteta unikatnih djela (ulja na platnu, tempere na drvu) zasigurno je bila na razini onodobnih slika iz hvarskih crkava i samostana, kao što su na isti način mjesta i radionice gdje su slike nabavljane najvjerojatnije bili istovjetni (sjeverna Italija za slike na platnu, a italo-kretske radionice za ikone).

Među spomenutim Hvaranima, kao i drugim imućnim i znamenitim Hvaranima onog doba, posebno su nam zanimljiva imena onih, koji se u izvorima spominju kao darovatelji ili posrednici u nabavkama slika za hvarske crkve i samostane, poput Franje Lupija, Vicka i Jerolima Ivanića i drugih, jer se radi o osobama koje su u sačuvanim slikama posvjedočili vlastiti likovni ukus, pa nam one mogu djelomično poslužiti za procjenu njihovih osobnih, zametnutih zbirki⁵.

Izrazit rez i pomak prema novom tipu i novom shvaćanju privatne i obiteljske slike (rekao bih onom

suvremenom i građanskom) započinje tijekom druge polovice 19. st. Opći okvir te promjene zacrtalo je mlado građansko društvo, dok su neki do neposrednih poticaja bili masovna pojava štampanih umjetničkih slika, zatim Vatikanski koncil (1866-1870.), koji je uvelike izmjenio tradicionalni religiozni i estetski senzibilitet vjernika, te hrvatski nacionalni i gospodarski preporod koji je proširio tematski raspon obiteljske slike i omogućio da slika dopre do širih slojeva hrvatskog društva.

Industrijski proizvedena slika tipična je i dominantna umjetnička slika u hvarskom obiteljskom interijeru u drugoj polovici 19. st. Na Hvaru je zastupljena u tri osnovna tipa: to su ruske ikone na papiru, uokvirene kitnjastim metalnim limom, koje su se proizvodile u crnomorskom djelu Rusije, zatim bogato uokvirene grafike na staklu, uglavnom religioznih motiva, koje su se izrađivale u sjevernotalijanskim (tirolskim) radionicama, te osobito oleografije s reprodukcijama poznatih starih i suvremenih majstora, a koje su se izrađivale u bečkim i hrvatskim štamparijama. Tehnikom oleografija izrađivani su i prvi reprezentativni foto-portreti, pa ih nekoliko nalazimo i u Hvaru. Uz ove, u manjoj se mjeri pojavljuju i ostakljene ozvučene kutije s reljefnim figurama Svete obitelji, koje su se također proizvodile u bečkim radionicama.

Obilna produkcija svakovrsnih grafika, koje nisu bile osobito skupa roba, omogućila je da umjetničko djelo dopre do najširih slojeva hvarskog stanovništva. Crnomorskih ikona je mnogo manje, a nalaze se redovito kod obitelji iz kojih su potjecali pomorci. S druge pak strane originalnih umjetničkih slika iz 19. st. izuzetno je malo. Iako je razlog tome možda u otklonu ukusa prema atraktivnim modernim štampanim tehnikama, pretpostavljam da je i zamjetno niža imovinska moć hvarskih obitelji u 19. st. razlog da je originalnih djela mnog manje nego li u prethodnim stoljećima. Kao svojevrsni nadomjestak originalnim djelima, javlja se u 19. st. moda slikanih kopija velikih majstora. Tako se jedna rijetka (kopija slike Raffaelove slike "Beatrice Cenci") nalazi u zbirci porodice Machiedo de Palilo.

Tematski je raspon slika međutim znatno proširen. Uz portret i slike s religioznim motivima (koje sada, pod utjecajem novog religioznog senzibiliteta, postaju izrazito sladunjave), prvi se put u interijerima hvarskih kuća

pojavljaju slike s povijesnim motivima. To su u pravilu oleografije s herojskim temama iz hrvatske prošlosti - kopije poznatih preporodnih slika Celestina Medovića, Otona Ivekovića, Vlaha Bukovca i Ivana Tišova. Krajem prošlog stoljeća i početkom ovoga, ove su oleografije doslovno preplavile tinele hvarskih građanskih i seoskih obitelji.

Skroman doprinos žanrovskom rasponu hvarske likovne baštine 19. st. predstavljaju i dvije originalne slike mitološkog sadržaja (uz nekoliko oleografija istog žanra). Jedna je prikaz Amora i Psihe u vlasništvu obitelji Babić-Jelušić, vrlo teško oštećena, dok je druga, iz zbirke Katice Marchi Tonijeve, nažalost izgubljena.

Od slika iz kruga tzv. čistijeg likovnog žanra, kao što je primjerice pejzaž, koliko mi je poznato, najstariji se nalazi u zbirci porodice Machiedo (Prikaz Venecije noću, vjerojatno iz sredine 19. st.), dok su prvi autentični pejzaži hvarskog podneblja (Prikaz ljetnikovca Boglić u Milni i Otok Sv. Klement) nastali između 1866. i 1870. g., iz kista austrijskog profesora Franza Ungera (1800-1870), zaljubljenika u Hvar i poznatog promicatelja hvarskog turizma. (Prisjetimo se da su u hvarskoj literarnoj baštini prvi pejzaži i prve mrtve prirode skicirane još u 16. st. i to iz pera Hvaranina Petra Hektorovića.)

Spominjem na kraju i nekoliko slika orijentalnog podrijetla (iz Kine i Japana) koje su, uz porculanski pribor i velike oslikane vaze, dospjele u naše krajeve preko brojnih pomoraca. Tako se u kući ex-Bartučević nalaze dva reljefna pejzaža, te jedan sličan u zbirci gđe. Milojke Rosso. U zbirci gđe. Dagmar Meneghello na Palmižani nalazi se stari crtež vojnika na svili, a osobitu su vrijednost predstavljala dva akvarela na svili s motivima pejzaža, iz orijentalne zbirke hvarskog trgovca Nikole Vučetića (kasnije u vlasništvu porodice Marchi), koja su nažalost izgubljena pred par godina.

Iako ovdje skromno ocrtana, povijest i karakter hvarskog obiteljskog i privatnog slikovnog fonda iz 19. st. u svakom je slučaju bolje poznata od prethodnih stoljeća, jer nas dijeli manja vremenska razlika, umjetnine su do danas ostale više ili manje u izvornoj obiteljskoj baštini, više je arhivskih izvora, a svježija je i suvislija i obiteljska predaja.

Za ovo stoljeće značajna je i pojava kolekcionara slika. Tako se među prvima spominje Ivan Antun Bučić

(1751-1832), svećenik, koji je živio i radio u Padovi. Bio je ljubitelj umjetnosti i skupljač slika, na što je trošio mnogo novca. Nažalost, sve što je stekao bilo je po njegovoj smrti rasprodano i ostalo je u Padovi.⁶ Književnik Petar Kasandrić (1857-1926) i profesor teologije dr. Ivan Kasandrić (1879-1948) također su se bavili skupljanjem slika. Iako su živjeli u Zadru, njihove su zbirke dospjele na Hvar i danas predstavljaju dio umjetničke baštine obitelji Kasandrić. Kao ljubitelje i sabirače umjetnina spominjem također hvarskog općinskog tajnika, povjesničara i arheologa Jerolima Machieda (1805-1874), gradskog načelnika Ivana Krstitelja Machieda de Palilo (1825-1905), te osobito Šimuna Marchija (1854-1926), građevinskog poduzetnika, koji je uz značajnu arheološku zbirku posjedovao i najbogatiju privatnu zbirku ikona na Hvaru.

Tijekom 19. st. javlja se i prvi znanstveni interes prema hvarskoj slikovnoj baštini, pa tako i onoj u privatnom posjedu. Najraniji takav pregled potječe iz sredine 19. st., od franjevca Donata Fabijanića iz Zadra.⁷ Iako suhoparan i necjelovit, to je prvi stručan i mjerodavan popis hvarskih umjetničkih slika, pa tako predstavlja dragocjen izvor našoj temi. Fabijanić spominje ove slike: u kući dekana Ostojića dvije, jedna s prikazom Gospe i druga s prikazom Krista Spasitelja. Kod porodice Machiedo navodi sliku glave Krista Spasitelja i sliku Svete Obitelji. Kod doktora Gazzarija spominje sliku "Ecce homo", a kod porodice Kasandrić nabraja Svetu obitelj, zatim manju uokvirenu sliku Bogorodice s djetetom, pa slike s prikazom sv. Mateja, sv. Jakova i sv. Andrije, te na kraju sliku "Ecce homo".

Pregledom i obradom slika koje Fabijanić navodi nećemo se ovdje posebno baviti jer iste obrađujem u drugom članku ove publikacije. Naglasit ću međutim samo dvije činjenice. Prva je, da se od 11 slika koje je spomenuo, 8 nalazilo kod porodica Kasandrić i Machiedo, koje još i danas predstavljaju jedine značajne privatne zbirke starijih slika u Hvaru. Druga je pak činjenica da od tih 11 slika, danas (kojih stotinjak godina kasnije) zatičemo samo 4 (Prikaz Svete Obitelji na kartonu, prikaz sv. Andrije, sv. Jakova i Ecce Homo, sve u posjedu obitelji Kasandrić), što nam jasno pokazuje, kako je privatni slikovni fond osobito izložen brzim promjenama, te predstavlja vrlo dinamičan korpus kulturno-povijesne baštine Hvara.⁸

III.

Na kraju ovog više esejističkog nego li strogo znanstvenog uvoda u pregled samih slika, ponovio bih i istaknuo nekoliko općih odrednica, koje mi se čine korisnim navesti za jednu buduću, temeljitu likovnu i socijalno-kulturnu studiju hvarske obiteljske likovne baštine u cjelini.

Kao prvo, to je zamjetno visoka likovna razina slika, pogotovo onih iz razdoblja 16. i 17. st.

S druge pak strane, žanrovski raspon je skroman i ograničen, jer uglavnom prevladavaju slike s religioznim motivima. Pejzaž, primjerice, ulazi u krug likovnog interesa Hvaranina tek u drugoj polovici 19. st.

Ograničen i konzervativan ikonografski raspon hvarskog likovnog fonda u privatnom vlasništvu ukazuje na ograničen raspon likovnog ukusa Hvarana u prošlosti. Ikone s prikazom Bogorodice i Krista, izrađene po istočnjačkoj tradiciji (u rasponu od italo-kretske škole iz 16. st., pa do crnomorskih radionica iz 19. st.), predstavljale su izgleda najomiljeniji i najštovaniji tip obiteljske kućne slike u razdoblju od 15-19. st., vjerojatno zbog svojih intimnih dimenzija, te sažete i jasne religiozne ikonografije, po čemu su najviše odgovarale ondašnjim potrebama kućnog, obiteljskog svetišta. U 19. st., pod utjecajem novog kršćanskog senzibiliteta, te osobito nakon Prvog vatikanskog sabora, dominira pak dopadljiva i sladunjava religiozna slika izrađena suvremenim industrijskim postupkom. Ova dva tipa slike najviše su odgovarala potrebama i ukusu Hvarana, pa tako, čini se, najobjektivnije razotkrivaju njihovu osobnu duhovnu i likovnu kulturu.

Izbor slika koje nalazimo po hvarskim privatnim kućama i način kako su stjecane, potvrđuje nam nadalje da kroz razdoblje od 16. do 20. st. na Hvaru nije postojalo zahtjevnijeg interesa prema likovnim djelima, da ne nalazimo niti jednog ambicioznijeg skupljača, niti jedne probranije zbirke likovnih djela. Slike su stjecane bilo nasljedstvom, bilo kupnjom i to ponajviše bez osobitih estetskih i likovnih kriterija. Stoga bih kazao da ovaj fond u cjelini više oslikava tradicionalnu kulturu stanovanja, i tradicionalnu ulogu **Slike** (ponajprije njezinu kulturnu funkciju u opremi kuće), nego li likovnu kulturu i likovne ambicije njihovih prošlih (a dodali bismo i sadašnjih) vlasnika.

Međutim za pravu i potpunu procjenu uloge hvarske obiteljske slike u prošlosti, potrebno je istaknuti i ono što

mi se čini osobito važnim i specifičnim. To je naime činjenica da je tijekom 16., 17. i 18. st. bilo mnogo porodica (i to, naglašavamo, ne samo onih plemićkih) koje su baštinile po koju umjetničku sliku, što je nesumnjivo potvrda da je davno prije 19. st., kad je pod utjecajem novog građanskog svjetonazora umjetnička slika postala dostupnija široj publici i dobila svoje mjesto u obiteljskom interijeru, na Hvaru (kao uostalom i u svim urbanim dijelovima onodobne Dalmacije) ona već postojala kao općeusvojena uljudbena i osobna duhovna potreba.

Stoga, koliko god da je ovaj slikovni fond skroman po broju, kvaliteti i estetskom rasponu, on je iznimno važan dio ukupne likovne baštine Hvara, ne samo što svojim koliko-toliko slobodnijim žanrovskim i estetskim rasponom upotpunjuje i obogaćuje glavni, crkveni korpus hvarske likovne baštine, već osobito zato jer najneposrednije oslikava društvenu i kulturnu svijest Hvarana u prošlosti, njihov osobni, intimni doseg u čudesnom svijetu likovnih djela.

BILJEŠKE:

- ¹ Zbirka porodice Machiedo registrirana je 1952. g., a ona porodice Božić isto 1952. g. Zaštitno upozorenje za zbirku Katice Marchi Šimunove upućeno je također 1952. g., no nije bilo provedeno, a porodično zbirka Kasandrić popisana je i registrirana 1954. g.
- ² Tako je 1811. g. ukinut dominikanski samostan. Umjetnine su, po ondašnjem običaju, prodane na dražbi. Krajem 18. st. ukinut je i hvarski augustinski samostan. Nadalje, mnoge su umjetnine bile prodavane prilikom preuređenja crkava, ili kad se pod utjecajem novog religioznog senzibiliteta, odbacivao stari namještaj i mijenjao novim. Ova je pojava bila tipična za barokno razdoblje i drugu polovicu 19. st.
- ³ Zaninović M., 1953.
- ⁴ Bezić-Božanić N., 1988., 282.
- ⁵ Hvarski plemić F. Lupi bio je naručitelj oltara i slike sv. Antuna Padovanskog u hvarskoj Katedrali 1687. g., koja je pripisana mletačkom slikaru Andrei Celestiju. Braća Vicko i Jerolim Ivanić bili su naručitelji slike s prikazom sv. Josipa i Ivana Trogirskog na istoimenom oltaru u hvarskoj Katedrali, autora Dominika Ubertija, 1692. g. Porodica Grivičić, odnosno Grivičić-Bartučević, bila je krajem 16. st. donator izrade i opreme visokog zida pjevališta u franjevačkoj crkvi sa slikama Francesca da Santacrocea (Kovačić J., 1982, 40, 40, 64).
- ⁶ Kovačić J., 1996, 439.
- ⁷ Fabijanić D., 1849, 38, 39.
- ⁸ Od zbirke koje su popisane početkom 50-tih g., u cjelosti je sačuvana samo ona porodice Machiedo. Iz zbirke porodice Kasandrić u ovih četrdeset godina nestale su tri slike i jedna ikona, dok je sama zbirka nedavno podijeljena na dva dijela. Umjetnine porodice Božić preseljene su tijekom posljednjih godina zbog radova na uređenju kuće, pa nismo uspjeli ni provjeriti stvarno stanje slika. U zbirci Katice Marchi Šimunove, koju je naslijedila porodica Jeličić, nema više dvije slike, dok je jedna ikona poklonjena zbirci Stolne crkve.

KATALOG

U nastavku donosim kataloški pregled slika. Napominjem da sam ovim pregledom obuhvatio samo vrednije, originalne slike. Oleografije, ruske ikone iz 19. st., i drugovrsne štampane slike iz 19. st. (kao i one rjeđe iz ranijih stoljeća) nisam uvrstio, budući da sa čisto povijesno-umjetničkog stajališta ne zaslužuju osobitu pažnju. Zato sam međutim proširio popis izvornih slika, uvrstivši mnoge koje nisu mogle biti predočene na izložbi.

Slike su popisane po žanrovskoj srodnosti, a za svaku sam pokušao navesti kratak opis, naznaku stanja, povijest, te prijedlog za mogućeg autora. Namjera mi je naime bila da saberem i sredim što više podataka o ovim hvarskim slikama, budući da se radi o djelima o kojima u dosadašnjoj stručnoj literaturi nije zapisano gotovo ništa. Ako sam u tome tek djelomično uspio, razlog je što se radi o široko razasutom i raznodobnom fondu, koji prate brojne praznine i nejasnoće. Svakako, smatrao sam da je za sada najvažnije zabilježiti slike, uvrstiti ih u katalog, dok detaljnu obradu i doradu ostavljam za kasnije.

Ukoliko nije naznačeno, podrazumijeva se da se radi o slikama koje se nalaze u gradu Hvaru.

Zahvaljujem kolegici prof. Zoraidi Demori Staničić za pomoć na dataciji nekih ikona.

Također i kolegi Zdravku Fistončiću na izradi fotografija koje ovdje objavljujem.

Napominjem na kraju, da ovo nije katalog svih slika u privatnom posjedu. Mnoge su mi zasigurno izbjegle evidenciji, pa ćemo ih uvrstiti drugom prilikom.

SLIKE RELIGIOZNOG SADRŽAJA

- **Žalosna Gospa**

Bogorodica s prikazom Raspeća u krilu i sedam mačeva na prsima. U dnu prikazi svetaca.

Tempera na dasci. Crtež je urezan. Dimenzije drvene podloge su 33 x 52 cm, a debljina 2,3 cm. Slika je bila u vrlo lošem stanju, pa je nedavno restaurirana.

Nepoznat autor, 15. st.

Obitelj Marchi-Jeličić.

Podrijetlo ove izuzetno vrijedne slike je nepoznato. Malo je vjerojatno da je pripadala samostanu sv. Venerande (kao većina ikona iz zbirke Marchi-Jeličić), zbog svoje izrazito zapadne kršćanske ikonografije.

Popisana je u zaštitnom upozorenju zbirke Katice Marchi Šimunove iz 1952. g.

- **Bogorodica s djetetom**

Bogorodica s Kristom koji sjedi na njenoj lijevoj ruci.

Tempera na dasci s istaknutim obodom, 20,4 x 26 x 2,5 cm, u dobru stanju.

Nepoznat madoner, 15. st.

Obitelj Ante Biaževića.

Prema navodu gđe Marice Biažević, ikona se izvorno nalazila u jednoj kući ispod današnjeg groblja (ime vlasnice je nepoznato). U posjed Biaževićevih je dospjela kao poklon te starice Mariji Arbanasić, majci gđe Marice Biažević.

- **Sveti Juraj**

Prikaz sv. Jurja na konju kako ubija zmaja.

Veoma kvalitetan rad.

Tempera na dasci, dimenzija 65 x 101 x 2 cm, restaurirano.

Nepoznat majstor, 15/16. st.

Zbirka Stolne crkve u Hvaru, ranije u zbirci Katice Marchi Šimunove.

Ova ikona reprezentativnog formata donedavno je bila u posjedu obitelji Marchi (popisana je u prijedlogu zaštitnog rješenja zbirke učiteljice Katice Marchi, Šimunove, iz 1952. g.), a nedavno je poklonjena zbirci Stolne crkve u Hvaru.

Vrlo je vjerojatno da je izvorno pripadala samostanu sv. Venerande na Hvaru kao, pretpostavljamo, i druge

ikone iz zbirke porodice Marchi. Naime, u inventaru samostana iz 1797. g., koji je objavio D. Berić, spominju se dvije slike sv. Jurja, jedna u samostanskoj crkvi, lišena ukrasa (*Un Quadro di San Zorzi pure privo di adobbo*), te još jedna (*Altro Quadro di San Zorzì*). Ukinućem i inkameracijom samostana (1807. g.) mnoge su slike najvjerojatnije prodane na dražbi i tako dospjele u hvarske privatne zbirke, a najviše izgleda u zbirku ljubitelja hvarskih starina Šimuna Marchija (1854-1926). Prema obiteljskoj predaji, ikonu sv. Jurja je nabavio od jedne Hvarke koja je na njoj prala rublje. (Ovakva predaja o načinu nalaza ikona ponavlja se u nekoliko slučajeva na Hvaru, pa je više smatram lokalnom folklornom inačicom nego li vjerodostojnim navodom).

Berić D., 1958, 96; 1965, 63, 64.

- Bogorodica s djetetom

Bogorodica s Isusom koji sjedi na njenoj lijevoj ruci. Ornamentalni ukras aureola Bogorodice i Isusa je utisnut.

Tempera na dasci, 17 x 22 x 0,4 cm. Restauracija potrebna (iako je navodno bila izvedena).

Nepoznat madoner, oko 1500. g.

Zbirka porodice Božić.

Pretpostavljam da je na popisu zbirke Božić iz 1952. g., ova ikona navedena pod brojem 26., kao "Bizantska ikona". U porodičnoj zbirci postoje naime još dvije ikone.

- Bogorodica s djetetom

Bogorodica s malim Isusom koji stoji na njenoj desnoj ruci.

Tempera na dasci, 45 x 36 x 2 cm, restaurirana prije petnaestak godina. Djelovi oslikane površine su oštećeni, osobito lica Bogorodice i Krista, pa je popravak ponovno potreban.

Nepoznat madoner (italo-kretska radionica ?), 16. st. Obitelj Bibić-Janco.

- Bogorodica s djetetom

Prikaz Bogorodice s djetetom na njenoj lijevoj strani. Isus u lijevoj ruci drži globus.

Tempera na dasci, dimenzija 40 x 52 x 2,2 cm, u dobru stanju.

Nepoznati madoner (Italo-kretska radionica ?), 16. st.
Obitelj Hosta.

Navodim kao pretpostavku da je ikona, zbog nešto većeg formata od uobičajenih obiteljskih ikona, možda pripadala hvarskom samostanu sv. Venerande.

Bogorodica s usnulim Kristom, Zbirka Ivana Kasandrića Mirkova.

- Bogorodica s usnulim Kristom

Prikaz Bogorodice sklopljenih ruku s usnulim Kristom, koji je položen na njeno krilo, glavom okrenut prema Bogorodičnoj desnoj strani.

Vrlo profinjen, filigranski rad u duhu kasnogotičkog minijaturnog slikarstva.

Ulje na bakrenom limu veličine 11,3 x 14,3 cm, u okviru, koji je oblika malog ranobaroknog oltara izrađenog u kombinaciji od drva (ukrašenog intarzijom) i mramora. Veličina cijelog oltarića je 20 x 36,5 cm. Slika je u zadovoljavajućem stanju (iako bi je trebalo očistiti), dočim bi oltarić trebalo temeljito restaurirati.

Italija, 16. st. Autor slike mi nije poznat, dok je podrijetlo drvenog oltarića možda firentinsko.

Zbirka Ivana Kasandrića Mirkova.

Slika predstavlja osobitu vrijednost po svojoj starosti, formatu i likovnoj kvaliteti. Ukoliko i okvir izvorno pripada slici, onda predstavljala pravi mali kućni oltarić, i u tom smislu najcjelovitiju, i najvredniju obiteljsku devocionaliju na Hvaru. Nažalost, podrijetlo i povijest ove slike su nam nepoznati.

Popisana je u zaštitnom rješenju zbirke porodice Kasandrić iz 1954. g.

Navještenje, Zbirka nasljednika dr. Jerka Machieda.

- Navještenje

Prikaz Djevice Marije kako kleči sklopljenih ruku na klupi na kojoj je položena otvorena knjiga. Do nje je anđeo s ljiljanom, a u gornjem dijelu slike golubica.

Slika je toplih zagasitih boja, izrazito reduciranog i vješto raspoređenog osvjetljenja, te minucioznog crteža. Osobito je lijepo prikazan arkandeo Gabriel.

Ulje na drvu, 44 x 36 x 1,8 cm, uokvirena u pozlaćenom baroknom okviru, u dobrom stanju (restaurirana pred više godina).

Slika je iz druge polovice 16. ili početka 17. st., a autora prepoznajem u krugu slikara oko Tintoretta ili porodice da Ponte iz Bassana.

Zbirka nasljednika dr. Jerka Machieda.

I za ovu vrijednu sliku nemamo nikakvih podataka o načinu kako je nabavljena i dospjela u zbirku porodice Machiedo.

Popisana je u zaštitnom rješenju zbirke iz 1952. g.

- Bogorodica s djetetom

Bogorodica s Kristom koji sjedi na njenoj lijevoj strani. Isus drži u rukama zlatni globus.

Aureole su zlatne s utisnutim ornamentom.

Tempera na dasci dimenzija 46,5 x 35, 5 x 2,3 cm, vrlo tankog inkarnata. U dobru je stanju, restaurirana krajem 70-ih godina u radionici splitskog zavoda.

Italo-kreetska radionica, 16/17. st.

Obitelj Šime Fia.

Prema navodu vlasnika, ikonu je našao njegov djed u moru, za vrijeme havarije.

Ecce Homo, Zbirka nasljednika Ivana Kasandrića, pravnika.

- Ecce Homo

Krist prikazan do pojasa, na tamnoj pozadini, s trnovom krunom na glavi, te prekriženih i zavezanih ruku kojima drži bič. Slikano širokim potezima kista, tankim namazom boje u zagasitim tonovima. Osvjetljenje je blago i difuzno.

Ulje na platnu, 87 x 70 cm, uokvireno. Slika je restaurirana prije 20-25 godina, međutim trebalo bi je ponovno obnoviti, jer je donji dio slike oštećen i nevješto premazivan.

Sliku okvirno datiram u kraj 16. ili početak 17. st. Autora pak prepoznajem u jednom od mletačkih majstora koji su bili nadahnuti slikarstvom Tiziana, na što upućuje tizianovska poza tijela i profil lica, te prije spomenute likovne karakteristike. Kao lošije dijelove slike ističemo slabo oblikovanje prstiju i Kristova plašta.

Zbirka nasljednika Ivana Kasandrića, pravnika.

Sliku spominje D. Fabijanić u pregledu zbirke porodice Kasandrić 1849. g., opisujući je dao djelo visokog umjetničkog dosega, s čime se u potpunosti slažem.

Nije popisana u rješenju o zaštiti umjetnina porodice Kasandrić iz 1954. g.

Fabijanić D., 1849, 39.

*Odmor Svete Obitelji,
Zbirka nasljednika
Ivana Kasandrića,
pravnika.*

- Odmor svete Obitelji

Prikaz Djevice s Kristom u krilu, kako sjedi ispod stabla, te sv. Josipa do nje.

Slikano majstorskim, brzim, gotovo impresionističkim potezima kista u toploj kolorističkoj gami.

Ulje na kartonu, 19,5 x 25 cm, u novijem okviru. Slika je prilično oštećena. Svojedobno je nevješto i premazana, pa je restauracija potrebna.

Nepoznat mletački autor, 17. st.

Zbirka nasljednika Ivana Kasandrića, pravnika.

U popisu porodice Kasandrić, D. Fabijanić navodi da se radi o vještom radu koji se pripisuje Palmi Mlađem.

Ovdje bismo nadodali da slika doista posjeduje palmeskne osobine, ponajprije u oblikovanju figure sv. Josipa, a zatim i u slikarskom rukopisu, koji je blizak njegovim skicama. Mogli bismo stoga pretpostaviti da se radi o Palminoj slikanoj skici (bozzettu) za neku veću, nama nepoznatu (a možda i neizvedenu) sliku. (Da bi potvrdili ovu pretpostavku, trebalo bi izvršiti detaljniju analizu podloge slike.)

Slika je popisana u zaštitnom rješenju porodične zbirke Kasandrić iz 1954. g.

Fabijanić D., 1849, 38-39.

*Poklonstvo pastira, Zbirka
Ivana Kasandrića Mirkova.*

- Poklonstvo pastira

Prikaz rođenja Kristova sa scenom poklonstva pastira, žanrovski i ikonografski vrlo bogat.

Slika je zagasitih boja, te naglašena i razigrana osvjtljenja.

Ulje na platnu, 110 x 170 cm, u tankom drvenom, tordiranom i obojanom okviru, u izuzetno lošu stanju.

Izvorno je bila kvadratičnog oblika dimenzija 113 x 81 cm. Tijekom 17. ili 18. st. ušivena je na veću površinu oblika oltarne pale. Pri tome je vjerojatno bila nevješto retuširana. Bila je izložena raznim oštećenjima tako da je restauracija hitno potrebna.

Autor je bez sumnje slikar iz kruga porodice Ponte iz Bassana (Francesco ili Girolamo), a datirao bih je u kraj 16. ili početak 17. st.

Zbirka Ivana Kasandrića Mirkova.

Prema usmenom navodu pok. Ive Kasandrića, pravnik, slika je u posjed dospjela mirazom ili nasljedstvom iz hvarske porodice Kačić-Dimitri, koji su je također vjerojatno naslijedili od porodice Vidali početkom 19. st.

Popisana je u zaštitnom rješenju zbirke Kasandrić iz 1954. g.

Sv. Andrija, Zbirka nasljednika Ivana Kasandrića, pravnika.

- Sveti Andrija

Poprsje svetog Andrije apostola s križem, na pozadini tamne boje. Slika je u crtežu majstorske kvalitete, a boje su tople i zagasite, od kojih dominira zagasito rumena boja svečeva lica.

Ulje na platnu veličine 39 x 48 cm, u izrezbarenom drvenom okviru iz 17/18. st. Restaurirana prije 20-25

godina, u dobru je stanju, iako su vidljive sitne napukline inkarnata.

Zbirka nasljednika Ivana Kasandrića, pravnika.

Slika pripada krugu sjevernotalijanskih majstora iz kraja 16. st. ili prve polovice 17. st. Po obiteljskoj tradiciji se smatra studijom za likove Posljednje večere u franjevačkom samostanu u Hvaru. Međutim, za razliku od autora Posljednje večere, slika sv. Andrije pokazuje bogatiji raspon kista i u koloritu je toplija. Ističem osobito minuciozni, na mjestima gotovo točkast dodir kista u modeliranju lica i osvjetljenja koji odaje slikara spretne ruke, možda sklonijeg manjim formatima. Rekao bih da autor pripada nekom od slikara koji je na tragu kolorističke game Paola Veronesea i vrsnoće slikarskog rukopisa porodice da Ponte iz Bassana.

Slika je popisana u zaštitnom rješenju zbirke Kasandrić iz 1954. g.

Fabijanić D., 1849, 39.

- Sveti Jakov

Prikaz poprsja sv. Jakova apostola sa štapom u ruci.

Slikano vještim potezima. Osobito su fino oblikovani svečeva kosa, i osvjetljenje lica.

Ulje na platnu veličine 39 x 48 cm (app.), u izrezbarenom drvenom okviru iz 17/18. st. (istom kao kod prethodne slike). Slika je u lošem stanju (inkarnat se ljušti i na više mjesta je napuknut, platno je omlohavilo, a boje su potamnjele), te je popravak nužan.

Sjevernotalijanski slikar, 17. st.

Zbirka Ivana Kasandrića Mirkova.

Slika je istog formata kao i prethodna s prikazom sv. Andrije. Neki su detalji također slični, poput oblikovanja plašta, naznake svečeve aureole i modeliranja svjetlosti. Ipak, čini se mnogo lošije kvalitete od prethodne slike, tako da nisam siguran da li se radi o istom autoru (što bi međutim trebalo utvrditi tek nakon restauracije slike). Svakako, obje su slike dio cjelovitog ciklusa s prikazima svih apostola, i zasigurno su izvorno pripadale interijeru neke crkve, pretpostavljam sa zadarskog područja, kao i neke druge umjetnine u zbirci Kasandrić.

Prema navodu D. Fabijanića iz prošlog stoljeća, u zbirci Kasandrić je postojala i treća slika iz tog ciklusa, s prikazom sv. Matije. Nažalost slici se izgubio trag, a ostao je sačuvan tek drveni okvir.

Slika je popisana u zaštitnom rješenju zbirke Kasandrić iz 1954. g.

Fabijanić D., 1849, 39.

- Glava Bogorodice

Tempera na dasci, 22 x 29 cm, u dobru stanju.

Nepoznat autor, 17. st.

Obitelj Marchi-Jeličić.

- Raspeće

Prikaz raspelog Krista.

Ulje na koži, 29 x 39,4 cm, u okviru. Restauracija potrebna.

Nepoznat autor, 17. st.

Obitelj Marchi Jeličić.

- Sveti Spiridion

Tempera na dasci, najvjerojatnije 17/18. st.

Obitelj Hosta.

Ostali podaci nepoznati.

- Bogorodica s djetetom

Tempera na dasci. Osnovne konture crteža su urezane. Dimenzije 28 x 39,5 x 2 cm, u lošu stanju.

Italo-kretska radionica, 17/18. st.

Obitelj Marchi-Jeličić.

- Bogorodica s djetetom

Tempera na drvu, 30 x 38 cm. Stanje slike je vrlo loše.

Italo-kretska radionica, 17/18. st.

Obitelj Marchi-Jeličić.

- Sveti Spiridion

Prikaz groba sv. Spiridiona.

Tempera na dasci, 15 x 21 cm. Restauracija potrebna.

Italo-kretska radionica, 17/18. st.

Obitelj Marchi-Jeličić.

- Raspeće

Prikaz raspelog Krista.

Slika je obris izrezanog Kristova korpusa, a oslikana je s obje strane.

Tempera na dasci, 115 x 100 cm (app.), restaurirana i postavljena na noviji drveni križ.

Nepoznat autor 17/18. st.

Franjevački samostan, ranije u zbirci Katice Marchi Tonijeve.

Slika je pripadala zbirci Katice, kćeri Tonija Marchija, a nalazila se u njihovoj kući kod crkve Sv. Marka. Pred dvadesetak i više godina je poklonjena franjevačkom samostanu, gdje je sada izložena.

Vrlo je vjerojatno da je Raspeće izvorno pripadalo samostanu Sv. Venerande u Hvaru, jer se u inventaru iz 1797. g. u svetištu crkve spominje jedan oslikani križ na drvu (*Una Crose di legno dipinta*). U crkvi je bilo još jedno Raspeće jer se na drugom mjestu, opet spominje *Un Croceffiso dipinto sopra il legno*. Dapače, C. Fisković zaključuje da je ovo Raspeće (radi se najvjerojatnije o prvom) bilo na ikonostasu budući je oslikano s obje strane.

Ukinućem samostana mnoge su umjetnine dospjele u privatni posjed, pa tako i u nekog od predaka Katice Marchi.

Berić D., 1958, 96; 1965, 63-64; Fisković C., 1991, 259 (bilješka 16).

- Poklonstvo triju kraljeva

Tempera na dasci.

Italo-kretska radionica, 17/18. st.

Zbirka porodice Božić.

Ostali podaci nedostupni.

- Bogorodica s djetetom

Prikaz Bogorodice s djetetom u lijevoj ruci.

Tempera na dasci, u okviru, vrlo oštećena.

Italo-kretska radionica, 17/18. st.

Nasljednici ing. Jurja-Tota Meneghella.

Ostali podaci nepoznati.

- Oplakivanje Krista

Prikaz sv. Marije s mrtvim Isusom u krilu.

Slika je vrlo "napete" dijagonalne kompozicije (osobito smjelo je prikazano položeno Kristovo tijelo). Rukopis je znalački i kvalitetan. Boje su izrazito tamnih tonova, osim blijedožutog Kristova tijela i Marijina lica.

U donjem, desnom dijelu slike, jedva je razaznatljivom crvenom bojom ispisan autorov potpis: *Santi* (?).

Ulje na platnu, 91 x 70 cm, u jednostavnu pozlaćenu okviru. Slika je na nekoliko mjesta oštećena, također je

nevješto premazivana (osobito dijelovi Kristova tijela), pa je potrebna temeljita restauracija.

Nepoznat talijanski autor, 17/18. st.

Nije mi poznato o kojem slikaru Santiju je riječ. Malo je vjerojatno da je to Santi di Tito (1536 - 1603), firentinski manirist i Bronzinov učenik, koji je autor pale "Silazak Duha Svetoga" u dubrovačkoj dominikanskoj crkvi. Naša je slika naime izrazito barokna i datirao bih je u 17/18. st.

Obiteljska predaja navodi da se radi o slikaru Sebastijanu Santiju, koji mi pak iz raspoložive literature nije poznat.

Etica Meneghello Kovačić.

Prema navodu vlasnice, sliku je 1921. g. od jednog Dubrovčanina kupio njen otac, prof. Eugen Meneghello.

Bogorodica s Isusom, Zbirka porodice Božić.

- Bogorodica s Isusom

Bogorodica s malim Isusom u krilu. Obrub slike ukrašen motivom medaljona.

Osrednji slikarski rad, izrađen možda po nekom predlošku.

Na drvenoj pozadini, upisano je pisanim slovima:

*Vincenzo Ivaneo Fasani
in Lesina*

Ulje na staklu ovalnog oblika dimenzija 42 x 34,5 cm, u izvornom pozlaćenom okviru. Potrebna restauracija.

S obzirom na stilska i zanatska svojstva, sliku datiram u 17/18. st., i to kao djelo osrednje izučenog majstora (možda jednog iz domaće sredine).

Zbirka porodice Božić.

Zapis na poledini (radi se naime o adresi primatelja) ukazuje na vlasnika i vjerojatno naručitelja slike, što je jedan od rijetkih dokumenata takove vrste u cjelokupnom fondu starijih hvarskih slika.

U obitelji Ivanić-Fazanić postojala su dvojica s imenom Vicko. Jedan se rodio oko sredine 17. st., a umro je 1708. g. Bio je kanonik u Hvaru, i od njega potječe lijepa misnica s grbom obitelji Ivanić, koja je sačuvana u riznici hvarske katedrale. Njegovi istoimeni sinovac rodio se pak 1692. g. Komu je od ove dvojice slika pripadala ostaje nepoznato.

Nije popisana u rješenju o zaštiti zbirke Božić iz 1952. g.

Navodim obiteljsku predaju da se u kući Božić nalazilo još nekoliko slika na staklu.

Kovačić J., 1987, 154, 155.

Glava Krista. Biskupski muzej.

- Glava Krista

Prikaz Kristova lika naslikanog do ramena. Motiv je ikonografski teško odrediv, pa samo pretpostavljam da se možda radi o prikazu Krista Spasitelja.

Djelo je majstorske ruke, mada odaje osrednju likovnu razinu. Potez je vješt, a u boji prevladavaju zagašiti zelenkastosmeđi tonovi.

Ulje na platnu, 34,5 x 39,5 cm, u vjerojatno izvornom obojenom okviru. Slika je restaurirana prije desetak godina u Splitu.

Nepoznat talijanski majstor, 17/18. st.

Biskupski muzej, nekad u vlasništvu gđe Lucije Novak-Trumbeta.

Slika je pred više godina poklonjena Biskupskom muzeju u Hvaru, gdje je sada izložena.

Petrić M., 1980, 4.

Bogorodica s Kristom i svetim Alojzijem, Zbirka nasljednika dr. Jerka Machieda.

- Bogorodica s Kristom i svetim Alojzijem

Bogorodica s djetetom Kristom, koji u ruci drži uskrsni stijeg, a nogom gazi zmajevu glavu, te svetim Alojzijem (Alvižem).

Slika je vrlo slobodnog i spretnog crteža, a u boji dominira rumenosmeđi ton pozadine. Pretpostavljam da je ovo skica (bozzetto) za veću sliku, možda i oltarnu palu.

Tempera na staklu, 35,5 x 30 cm, u baroknom pozlaćenom okviru (možda originalnom). Staklena podloga slike je polomljena pa bi je trebalo zalijepiti. Također je potrebno izvršiti restauraciju vrlo fragilnog namaza boje, koji je na nekoliko mjesta već otpao.

Autor je kasnobarokni slikar 18. st., najvjerojatnije s područja Veneta. Imena koja predlažem na prosudbu (prema skromnom komparativnom materijalu koji mi je bio dostupan) su mletački slikari razigranog crteža od kojih bih posebno izdvojio Gasparea Diziania (1689 - 1767) i Jacopa Marieschia (1711 - 1794). Problem bliže atribucije posebno otežava činjenica da je vjerojatno riječ o skici za veću sliku.

Zbirka nasljednika dr. Jerka Machieda.

U Sabalićevu opisu zbirke Petra Kasandrića u Zadru, objavljenom 1912. g., spominje se vrlo detaljno slika, koja po svemu sudeći odgovara ovoj. Uz to se navodi da je Petar kupio u zadarskoj antikvarnici "Dalmas".

Po usmenom navodu pok. Ive Kasandrića, pravnika, sliku je (uz još neke umjetnine iz svoje zbirke), Petar poklonio nekom od članova obitelji Machiedo.

Slika je popisana u zaštitnom rješenju zbirke Machiedo iz 1952. g.

Sabalić G., 1912.

- Glava Gospe

Glava žene (najvjerojatnije mladolike Bogorodice) pognuta lica s plaštem koji joj prekriva kosu.

Glava Gospe, Zbirka nasljednika Ivana Kasandrića pravnika.

Slika je mekog majstorskog poteza i finog modeliranja volumena. U boji je zagasita ali topla kolorita. Osvjetljenje lica je blago i difuzno. Od morellijanskih osobina ističem ukošene oči, rumene jagodice i male usne.

Ulje na platnu (kaširano na karton), 22 x 27,5 cm, u dobru stanju, restaurirana i uokvirena.

Sliku datiram u 18. st., a po izrazito smirenom i profanom izgledu Bogorodice, pripisao bih je majstoru koji je bio izvan tadašnje glavne struje religioznog slikarstva, za koje je u pravilu karakteristična pompozna i ekstatičnost likova. Fizionomijske karakteristike upućuju na radionicu ili krug oko talijanskog slikara rokoka Francesca Zuccarelia (1702 - 1788), iako možemo pretpostaviti mogućnost sjevernjačkog (možda francuskog) podrijetla slike.

Zbirka nasljednika Ivana Kasandrića, pravnika.

Popisana je u zaštitnom rješenju zbirke Kasandrić iz 1954. g.

- Glava Gospe

Glava mladolike žene (najvjerojatnije Gospe, ili sv. Marije Magdalene), duge tamne kose s pramenovima koji se mekano spuštaju oko vrata, velikih lijepih očiju i malih rumenih usana. Lice je pognuto, a pogled je smiren, gotovo sanjarski.

Crtež i modelacija su mekani, a tonovi su topli i blagi.

Ulje na platnu, ovalnog oblika, d. 27,5 cm u pozlaćenom ovalnom okviru. Slika restaurirana prije 20-25 godina.

Italija, 18. st.

Zbirka nasljednika Ivana Kasandrića, pravnika.

U popisu zbirke dr. Ivana Kasandrića u Zadru, iz 1912. g., J. Sabalić ovu sliku vrlo potanko opisuje, te navodi da je izvorno hvarska i da je pripadala obitelji Kačić-Dimitri, a u posjed Kasandrićevih dospjela je preko jedne njihove tetke rođene Kačić-Dimitri.

Popisana je u zaštitnom rješenju zbirke Kasandrić iz 1954. g.

Sabalić G., 1912.

- Sveta Skolastika

Prikaz svete Skolastike u crnom habitu, raširenih ruku, na sivozelenoj pozadini s oblacima i munjom.

*Sveta Skolastika, Mate
Bracanović pok. Kuzme.*

Djelo osrednje kvalitete, izučenog ali nemarnog crteža i oskudnog kolorita.

Slika je okruglog oblika, promjera 25 cm, rađena tehnikom ulja na drvenoj dasci debljine 7-8 cm, uokvirena originalnim pozlaćenim okvirom. Drvena podloga slike i okvir su u vrlo lošem stanju (nagriženi crvotočinom), a bojani inkarnat je prilično potamnio.

Autor slike je talijanski barokni slikar iz 18. st.
Mate Bracanović pok. Kuzme.

- Sveti Josip s djetetom Isusom

Prikaz svetog Josipa koji drži malog Isusa.

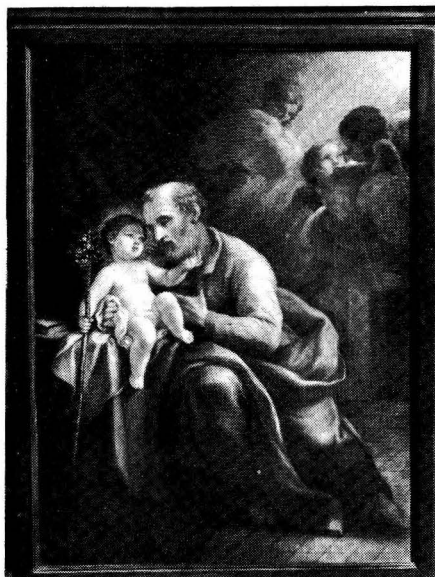
Slika je u crtežu i osvjetljenju vrlo dobre kvalitete. Boje su svjetlije (dominira svijetla žućkastosmeđa boja plašta sv. Josipa).

Ulje na platnu, 47,5 x 64 cm, uokvireno, restaurirano u radionici u Splitu prije nekoliko godina.

Sliku datiram u 18. st., a za autora pretpostavljam jednog od mletačkih slikara tog doba. Nažalost, u knjizi Carla Donzella "I pittori veneti del settecento", Firenca 1957., našao sam tek daleke fizionomske i oblikovne sličnosti s manje znanim slikarom iz Belluna Giuseppeom Bettiom (1720/1749 - ?). No, slika bi mogla potjecati i iz drugih talijanskih slikarskih centara 18. st.

Zbirka franjevačkog samostana.

Slika je izvorno pripadala zbirci obitelji Andrije Marchija, u vili Marchi, a u franjevačku zbirku je dospjela kao poklon njegove unuke, gđe Duške Balog Marchi.

Sveti Josip s djetetom Isusom, Franjevački samostan.

Navodim obiteljsku predaju da je sliku načinio hvarski glazbenik Josip Raffaelli (1767 - 1843), što je međutim neprihvatljivo.

- Bijeg u Egipat

Sv. Marija, Josip i mali Isus na putu.

Slika je prilično nevještog crteža. U koloritu je zaga-sitih tonova, no vjerujem da bi čišćenje otkrilo svježiji izvorni kolorit.

Tempera na staklu, 17 x 23,5 cm, u okviru. Staklo je puknuto na dva dijela, okvir oštećen, namaz slike potamnio.

Autor je najvjerojatnije domaći pučki slikar, 18. st.

Zbirka obitelji Marchi-Jeličić.

Slika je popisana u prijedlogu zaštite zbirke učiteljice Katice Marchi Šimunove iz 1952. g.

- Glava Krista

Prikaz Kristove glave.

Ikona je istočne ikonografije.

Tempera na drvu, 44 x 32,5 cm, restaurirana, u dobru stanju.

Neka od radionica na Jonskim otocima, 18. st.

Zbirka porodice Božić.

- Žalosna Gospa

Ulje na dasci, 37 x 24 x 0,5 cm, restaurirana 1968. g. u Zagrebu, u dobru stanju, uokvirena.

Autor je nepoznati majstor slabije likovne naobrazbe (vjerojatno domaći pučki slikar), 18. st.

Obitelj Zaninović-Alviž.

Na poleđini slike natpis Vjekoslava Zaninovića: *Ovu su sliku naši pokojni stari držali na brodu s kojim su vozili vino iz Velog Grablja, vale sv. Antonija (Konopljikova) za Hrvatsko primorje u Karlobag i Senj krajem 18. stoljeća...*

- Gospa od Bezgrešnog začeca

Gospa na oblacima koju krune dva anđela.

Ulje na limu, 18 x 25 cm, uokvirena, restaurirana prije više godina u Splitu, iako bi je trebalo ponoviti jer je na nekoliko mjesta boja otpala.

Nepoznat autor, 19. st.

Prof. Vjekoslav Bibić.

Prema obiteljskoj tradiciji ikonu je kupio u Bariju Nikola Maričić-Pištoleta (1864 - 1944), djed prof. Vjekoslava, koji je za nju izradio mali drveni oltarić u neo-renesansnom stilu, ukrašen pozlatom i papirnatim aplikacijama, veličine 51,5 x 73 x 12 cm. Oltar, koji nije sačuvan u cijelosti, nalazi se kod drugih nasljednika (obitelj Buzolić-Lojko u Hvaru).

Kovačić J., 1987, 288.

- Sveta Obitelj sa svetim Jeronimom i Josipom

Prikaz Bogorodice s malim Isusom kako sjedi u podnožju stupa ispod kojeg su sv. Jeronim i sv. Josip. U pozadini se vidi obris zamka, a u gornjem desnom kutu slike dva kerubina.

Slika je prilično nevješta crteža, a u boji svijetlih, otvorenih tonova.

Ulje na platnu, 93 x 72 cm, u novom okviru. Slika je restaurirana u Splitu prije više godina, no čini se da je obnova ponovno potrebna.

Datiram je u 18. ili možda prvu polovicu 19. st. Autor je slabe slikarske naobrazbe, pa pretpostavljam da je domaćeg podrijetla.

Zbirka porodice Božić.

Nije popisana u rješenju o zaštiti zbirke Božić iz 1952. g.

- Gospa Karmelska

Sveta Marija u plaštu plave boje s krunom na glavi. U desnoj ruci drži malog Isusa u bijeloj haljini, koji u ruci drži dva škapulara. Marija u lijevoj ruci drži jedan škapular.

Osrednji slikarski rad.

Ulje na platnu, 32 x 42,5 cm, uokvireno.

Kraj 18. ili početak 19. st.

Zorko Kovačević Kraljević.

Prema kazivanju vlasnika, sliku je dobio od tetke Mare Božilković, a ova od majke dr. Josipa Avelinija. Privremeno je izložena u crkvi Sv. Duha u Hvaru.

- Sveti Nikola

Poprsje sv. Nikole s knjigom u lijevoj ruci. Na gornjem dijelu slike natpis: S=ierah Nicolaj.

Tempera na drvu, dimenzija 21 x 27 x 2,8 cm, u dobru stanju. Restaurirana je oko 1973. g. u Restauratorskoj radionici u Zagrebu.

Ikona je ruskog podrijetla, iz 18. ili 19. st.

Aleksandar Vlahović.

Nabavljena u Orebiću oko 1964/5. g.

- Sveti Križ

Prikaz sv. Križa između kojeg je s jedne strane car Konstantin, a s druge sv. Jelena. U gornjem dijelu slike se prikazani Bog Otac i Duh Sveti. Likovi su označeni natpisima.

Tempera na drvu, dimenzija 35 x 43 x 0,5 cm, u dobru stanju.

Restaurirana je oko 1973. g. u Restauratorskoj radionici u Zagrebu.

Ikona je ruskog podrijetla, iz 19. st. (?).

Aleksandar Vlahović.

Nabavljena u Orebiću oko 1964/5. g.

- Prikaz Boga Oca, Isusa i drugih svetaca

Tempera na drvu dimenzija 40 x 50 x 2,7 cm u metalnom okviru. U dobru stanju, restaurirana u Beogradu 1991. g.

Ikona je ruskog podrijetla. Prema navodu stručnjaka pripada moskovskoj ili petrogradskoj radionici, a izrađena je oko 1820-1830. g.

Obiteljska baština majke gđe Ele Jeličić.

PORTRETI

- Hanibal Lucić (?)

Portret muškarca starije dobi u haljetku španjolskog kroja, na tamnoj pozadini. Na poledini slike je natpis:

Ann. Lucij Phar aet sve LXII

(Hanibal Lucić Hvaranin u svojoj 62.-oj godini)

Ulje na platnu, 42,2 x 31,6 cm, u izvrsnu stanju. Slika je restaurirana 1963. g.

Autor je nepoznat majstor s područja sjeverne Italije, 16. st. (Prema mišljenju Benka Horvata, radi se o djelu brescianske škole.)

Zbirka Benko Horvat, inv. br. 27 (nekad u Galeriji grada Zagreba, sada u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu).

Slika prikazuje pjesnika Hanibala Lucića (1485 - 1553) u dobi od 62 godine, sudeći prema natpisu na poledini slike. S obzirom na godinu Hanibalova rođenja, nastala je dakle 1547. g.

Portret je najstariji od poznatih mi hvarskih portreta i jedan od najstarijih u hrvatskoj baštini uopće. Dragocjen je osobito jer prikazuje znamenitog renesansnog Hvaranina.

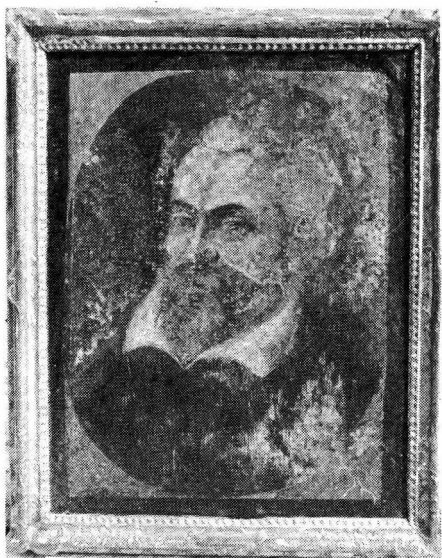
Portret je zanimljiv i zbog svoje neobične povijesti. Našao ga je naime hrvatski kolekcionar Benko Horvat u porodičnoj zbirci Talijana Antonia de' Veia u Padovi, nakon Prvog svjetskog rata. Prema navodu A. d' Veia, slika je u njihov posjed dospjela preko rodbinskih veza s jednom hrvatskom porodicom iz Dalmacije. Ljubaznošću g. de' Veia, sliku je dobio g. B. Horvat, pa je tako vraćena u svoju hrvatsku postojbinu. Nažalost, ništa više od ovoga nije mi poznato.

Zaninović M., 1953; podaci iz Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu (Ljubaznošću g. Želimira Košćevića).

- Hvarski vlastelin

Poprsje starijeg muškarca kratke sijede kose, s bradom i brkovima, u tamnom odjelu s bijelim okovratnikom. Oslikana pozadina portreta je ovalnog oblika i tamne boje, a uokvirena je tankom trakom kvadratičnog oblika.

Ulje na platnu, 41 x 52 cm, u starom okviru ukrašenom pozlatom. Slika je restaurirana prije više godina, međutim loše pa bi je trebalo ponovno restaurirati.

Hvarski vlastelin, Biskupski muzej.

Autor je vjerojatno sjevernotalijanski slikar, možda iz kruga oko Tintoretta (Domenico Tintoretto ?) ili pak porodice da Ponte iz Bassana. Sliku datiramo u drugu polovicu 16. ili početak 17. st.

Biskupski muzej.

Slika je (ne zna se kada) bila premazana drugom, s prikazom Gospe, a otkrivena je prilikom restauracije prije petnaestak godina. Izvorno je vjerojatno pripadala nekoj hvarskoj obitelji.

- Franjo Vukašinić

Minijaturni portret muškarca duge kose, u crnom odijelu s bijelim okovratnikom, slikan na tamnosmeđoj pozadini (neodređenog interijera). Na grudima je ovješeni bijeli križ.

Portret odaje izrazito vještog slikara, osoba je, rekli bismo, visoko individualizirana, crtež je majstorske kvalitete, a kolorit slike se odlikuje gamom toplih, zagasihtih tonova.

Tempera (?) na pergameni, 25 x 16,5 cm. Na više mjesta bojani inkarnat se ošteti. Uvezeno u kodeks, na stranici br. 6.

Nepoznat mletački slikar, oko 1688. g.

Arheološki muzej u Splitu.

Portert se nalazi u kodeksu dokumenata i pisama nastalih u razdoblju 1658. - 1688. g., koji se donose na plemićki privilegij hvarske obitelji Vukašinić (de Lupis). Dokumente je ovjerio venecijanski notar M(assaleo) A(ndrea). U kodeksu se također nalaze papinski grb, grb Venecije i dva grba obitelji Vukašinić.

Portret hvarskog plemića Franje Vukašinića jedan je od rijetkih minijaturnih portreta u starijoj hrvatskoj slikarskoj baštini, i jedan od najvrednijih te vrste.

Nepoznato mi je kako je i kada ovaj kodeks dospio u zbirku Arheološkog muzeja u Splitu.

Simić-Bulat A., 1964, 311, Tab. 152.

- Vlastelin iz obitelji Vidali

Muškarac u svečanoj baroknoj odori, slikan u neodređenom interijeru (u pozadini lika naziru se zavjesa i knjige na polici).

*Vlastelin iz obitelji Vidali,
Zbirka Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara.*

Slika je izrazito reducirane rasvjete. Od lika koji je gotovo utonuo u polumrak prostorije ističe se lice, svijetla košulja s čipkanim ukrasom na prsima, dijelovi ruku, rukava i kožne rukavice. Svi ovi detalji, a osobito rukavi, izrađeni su majstorskim potezima, kratkim i preciznim nanosom boje.

Ulje na platnu, 75 x 85 cm, bez okvira. Slika je u donjem dijelu odrezana i nije u svom izvornom blind-ramu.

Restaurirana je 1961. g., ali bi je trebalo ponovno bolje restaurirati.

Nepoznat autor, kraj 17. ili početak 18. st.

Ova slika je na razini kvalitetnijih baroknih portreta. Ikonografski i koloristički u duhu je mletačkog portretnog slikarstva 17. st., pa je vjerojatno rad nekog venecijanskog majstora.

Centar za zaštitu kulturne baštine o. Hvara, a ranije u obitelji Kasandrić.

Prema tradiciji se smatra portretom jednog plemića iz roda Vidali, a u posjed porodice Kasandrić dospjela je vjerojatno nasljedstvom kao dio baštine porodice Vidali. Hvarskoj općini poklonjena je oko 1938. g., i sada se nalazi u zbirci Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara u Hvaru.

Berić D., 1958, 101; Arhiv CZKBOH-a, 22 C 8.

- Ivan Obradić Bevilakva

Portret Ivana Obradića Bevilakve (1619 - 1679) iz Jelse u svečanom odijelu s lancem na kojem je privjesak u obliku križa (s inicijalima *MS*), te raskošno ukrašenim remenom za sablju. U desnoj ruci drži listić s natpisom:

*Dominicus Contareno
dei gratia
Dux venetiarum
datu in nostro
Ducali palatio
die 16 mensis
Aprilis A. D.
M. D. C. L. X.*

dok u lijevoj ruci drži sablju. Iznad portreta je natpis:

*IOANNES OBRADICH BEUILAQUA
N. 27. NOV. 1619 - M. 9. DEC. 1679*

Slikom dominira oskudna gama tamnih boja. Crtež je daleko ispod razine prethodnog portreta, rekli bismo neinventivan i tvrd (pogotovo u oblikovanju ukrasa odijela i remena).

Ulje na platnu, 127,5 x 103,5 cm, u novom jednostavnom okviru. Slika je restaurirana 1939. g. od Franje Kopača (sign.), ali izgleda ne dovoljno dobro (restaurator je uz to, čini se, na slici vršio intervencije veće od dozvoljenih).

Autor je najvjerojatnije mletački slikar, 17. stoljeće. Nasljednici dr. Jerka Machieda.

Ivan Obradić Bevilakva, Zbirka nasljednika dr. Jerka Machieda.

Slika predstavlja portret znamenitog Jelšanina, Ivana Obradića, koji se istakao u obrani Splita od turskog napada 1657. g. Tim povodom, 1660. g., mletačka ga je vlada imenovala vitezom, o čemu svjedoči povelja koju drži u ruci.

Slika je izvorno bila u posjedu porodice Obradić-Bevilakva u Jelsi i nalazila se u njihovoj obiteljskoj kući do crkve sv. Roka. U posjed hvarske porodice Machiedo prešla je, kao i veći dio nasljedstva, preko porodice Catinelli.

Popisana u zaštitnom rješenju zbirke Machiedo iz 1952. g.

Berić D., 1958, 101.

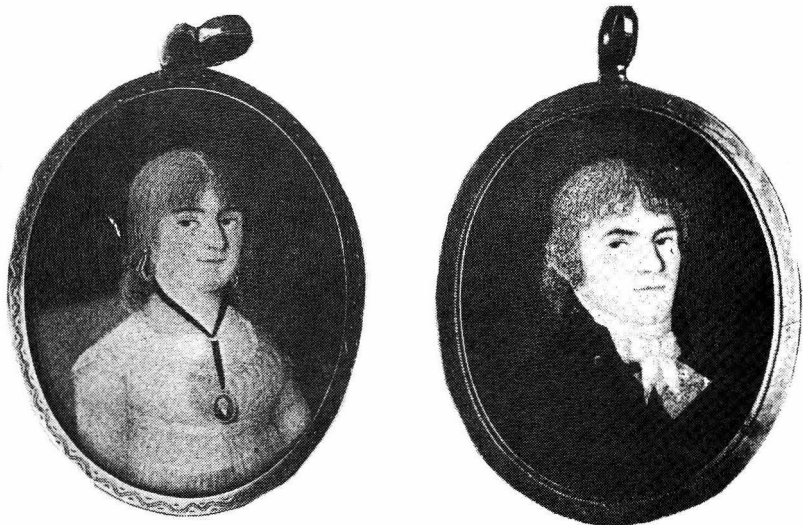
- Laura i Petar Kasandrić

Par minijaturnih portreta Petra Kasandrića i supruge mu Laure rođene Soppe Papali.

A.

Minijaturni portret Petra Kasandrića (1769 - 1852) izrađen kao privjesak. Petar je prikazan u poprsju, u svečanom građanskom odijelu na kojem se vidi bogato ukrašen rever, te s leptir mašnom oko vrata. Na poledini su inicijali *LS* (Laura Soppe) s krunom.

Ulje na bjelokosti ovalnog oblika, d. 5 cm, u bakrenom okviru s malom alkam, dobro očuvano.

Laura i Petar Kasandrić, Zbirka Ivana Kasandrića Mirkova.

B.

Minijturni portret Laure Soppe Papali (1774 - 1850) izrađen kao privjesak. Laura je prikazana do pojasa u svjetloj haljini s privjeskom i na prsima - portretom svog supruga Petra. Na poledini su inicijali *CP LS* (Kasandrić Petar - Laura Soppe) okruženi viticom lišća.

Ulje na bjelokosti ovalnog oblika, d. 5,4 cm, pod staklom, uokvireno zlatnim, valovnicom ukrašenim okvirom s malom alkam, u dobru stanju.

Oba su portreta sada pod staklom u zajedničkom drvenom, baroknom okviru visine 31,5 cm.

Portreti su vrlo kvalitetni, osobito onaj Laurin s Petrovim portretom na grudima gdje je prikazan doista vrhunski domet minijturnog slikanja. Ovaj majstorski detalj je i s ikonografskog aspekta rijedak.

Nepoznat autor, 1800. ili 1801. g.

Zbirka Ivana Kasandrića Mirkova.

Portreti su izrađeni povodom zaruka i ženidbe Petra i Laure (oženili su se 1801. g.). Pretpostavlja se da su izrađeni u Zadru. Autor je nepoznat minijaturist, možda jedan od putujućih slikara, no svakako jedan od vrsnijih majstora ovog zanata.

Popisana u zaštitnom rješenju zbirke Kasandrić iz 1954. g.

Berić D., 1958, 101; Duboković N., 1963, 97.

- Toma Fio

Portret muškarca srednje dobi na tamnoj pozadini, u tamnom građanskom odijelu s naušnicom, te zlatnikom kao dugmetom na košulji.

Ulje na platnu, 43,5 x 51 cm, u originalnom okviru. Slika je na par mjesta probušena, te je potrebna hitna restauracija.

Nepoznat autor, sredina ili početak druge polovice 19. st.

Obitelj Šime Fia.

Ovaj relativno kvalitetan portret prikazuje Hvaranina Tomu Fija (08. 09. 1812. - ?) koji je dugo živio u Šibeniku (bio je zapovjednik na jedrenjacima), a pred starost se vratio u rodni Hvar. Imao je kćer Magdalenu koja se udala za Tonija Marchia, iz kojeg braka se rodila Katica kod koje se ranije nalazila ova slika. Prema porodičnoj tradiciji portret je nastao u Šibeniku, a izradio ga je navodno slikar Marinković ! iz Komiže.

Sudeći međutim po vrsnoći, ovaj portret spada u kvalitetnije iz 19. st., pa je vjerojatno rad nekog poznatijeg portretista s područja Dalmacije, među kojima bih kao

Toma Fio, Obitelj Šime Fia.

najbliskijeg izdvojio Ivana Skvarčinu (1825 - 1891), zadarskog slikara i plodnog portretista, koji je neko vrijeme boravio u Šibeniku gdje je mogao izraditi ovaj portret. Slika je svakako nastala oko 1860. g. jer prikazu-

je Tomu Fija s nekih pedesetak godina starosti. Ako dakle pretpostavimo Ivana Skvarčinu kao autora, onda bismo mogli preciznije pretpostaviti da je portret načinjen u razdoblju od 1853. g. do 1857. g., kad je ovaj slikar djelovao u Dalmaciji i kroz to razdoblje izradio velik broj portreta.

Duboković Nadalini N., 1965.; Fio P., 1992, (Životopisi, 2, 3), 43; Prijatelj K., 1963.

Spominjemo na kraju i nekoliko foto-portreta obrađenih tehnikom oleografije. Tako u zbirci nasljednika dr. Jerka Machieda nalazimo portret Jerolima Machieda (1805 - 1874), izrađenog u atelieru P. Weissensteina (?) u Beču. Kod porodice Machiedo de Palilo nalazi se portret Ivana Krstitelja Machieda (1825 - 1905), te portret njegove žene. Kod Šime Jeličića nalazimo grupni portret Nikole Marchija i sinova (slika je izvorno bila u zbirci Katice Marchi Tonijeve).

SLIKE ALEGORIJSKOG ŽANRA

- Psiha i Amor (?)

Prikaz Psihe u sjedećem položaju i Amora koji ju je obuhvatio ispod njene lijeve ruke. (Zbog oštećenosti nismo sigurni da li se radi o ovom motivu ili pak o motivu Danaje).

Psiha i Amor (?), Obitelj Babić-Jelušić.

Crtež je nevješt, a gama boja oskudna.

Ulje na platnu, 113 x 76 cm, bez okvira, vrlo oštećeno.
Porodica Babić-Jelušić.

Nepoznat autor, početak 19. st.

Slika se nalazila na plafonu u prizemlju istočne kuće, zalijepljena neposredno na žbuku, koja je oštetila tanki inkarnat. Nije poznato da li je ovo bilo izvorno mjesto slike. Restauracija je hitno potrebna.

Ovdje navodimo i jednu izgubljenju sliku istovrsnog motiva:

Psiha i Amor (?), Nekad u zbirci Katice Marchi Tonijsve.

- Psiha i Amor (?)

Psiha s Amorum ? u pejzažu.

Ulje na platnu ? Dimenzije nepoznate, no čini se da ne prelaze 50 cm.

Nepoznati autor, 19. st.

Iz zbirke pok. Katice Marchi Tonijsve. Danas je nepoznato gdje se nalazi.

Ova nam je slika poznata tek po fotografiji u dokumentaciji Centra, na kojoj je navedeno da se nalazi u kući gđe Katice Marchi, do crkve Sv. Marka u Hvaru. Po smrti gđe Marchi slici se izgubio trag (najvjerojatnije se više i ne nalazi u Hvaru), pa tako nam tako ovo rijetko i kvalitetno djelce hvarskog profanog slikarstva 19. st. ostaje u mnogim detaljima nepoznato.

PANORAME I PEJZAŽI

- Prikaz nepoznatog brodoloma

Prikaz trojice brodolomaca u čamcu na uzburkanom moru, koje spašava čovjek s obale.

Slikano nevještini crtežom u raznobojnoj paleti svježih tonova. Od kvalitetnijih dijelova slike ističemo prikaz olujnog neba. Slika je potpisana signaturom *Blaschouich f.*

Ulje na platnu, 72 x 54 cm, restaurirano 1989. g. u Splitu, uokvireno, u dobru stanju.

Jurica Domančić pok. Kuzme.

Slika najvjerojatnije pripada kategoriji zavjetne slike, međutim detalji su nam nepoznati.

Nastala je početkom ili sredinom 19. st., a autor je zasigurno N(ikola) Blašković, autor oltarne pale s prikazom sv. Paulina u franjevačkoj crkvi u Sinju. O ovoj slici je pisao dr. Kruno Prijatelj, i datira je u prvu polovicu 19. st. U članku se donosi i fotografija pale, na kojoj u likovima anđela doista prepoznajemo fizionomijsku i oblikovnu sličnost s likova hvarske slike.

Prijatelj K, 1993.

- Venecija noću

Noćni prikaz Pjacet sv. Marka s uglom Duždeve palače, ljudima na trgu i brodovima u luci.

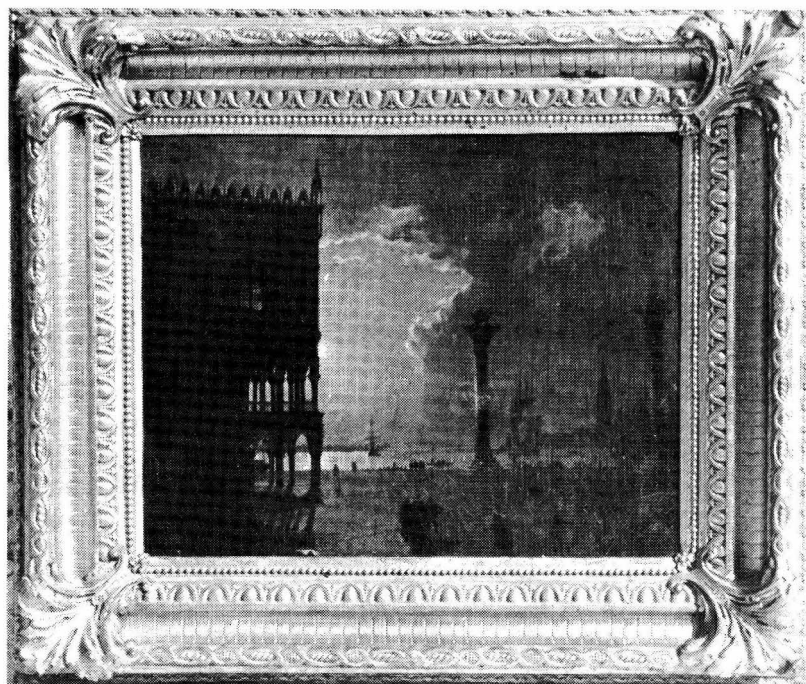
Slikano u zagasitim tonovima (prevladavaju varijacije tamno zelene boje), minucioznim rukopisom.

Ulje na platnu, 47,4 cm x 38,4 cm, u pozlaćenu okviru. Na jednom mjestu platno je oštećeno i nestručno zakrpljeno. Napukline namaza slike su jasno vidljive, a na par mjesta je i otpao, pa je zbog svega potrebna restauracija.

Karlo Grubaš (?), oko sredine 19. st.

Nasljednici dr. Jerka Machieda.

Autor ove slike je najvjerojatnije Karlo Grubaš, mletački vedutist bokeljskog podrijetla (iz Perasta) rođen 1801. g. u Veneciji. Podatke o njegovom podrijetlu i opusu obradio je i objavio Kruno Prijatelj (Zagreb, 1975). U članku se donosi i fotografija uljane slike koja se nalazi u privatnoj zbirci u Trevisu, a prikazuje pjacetu svetog Marka u Veneciji u sutonu. Ova je slika po izboru kadra i detaljima posve identična našoj. Od mnogih detalja koji se

Venecija noću, Zbirka nasljednika dr. Jerka Machieda.

ponavljaju na obje slike ističemo onaj koji predstavlja likovno i dramatsko žarište motiva (odbljesak mjesečeve svjetlosti kroz dva prozora Duždeve palače), vjerojatno Grubaševu likovnu invenciju. Inače je sačuvano nekoliko njegovih veduta Venecije koje su na tragu Canaletta i Guardia, a od kojih je jedna (Trg sv. Marka) tipični notturno, kao i hvarska slika.

Nije popisana u zaštitnom rješenju zbirke Marchiedo iz 1952. g.

Prijatelj K., 1975.

- Sveti Klement

Pogled na uvalu Vlaka na otoku Sveti Klement s jugoistoka. U prednjem, tamnijem planu su prikazana dva pastira s ovcama, a u svjetlijem drugom planu Velo polje i nekoliko kućica, te u daljini Pelegrin i Brač.

Na poledini, na drvenom okviru, tintom je upisan motiv slike i autor:

*Isola Clemente in Dalmazia
pit da F. Unger...*

Ulje na platnu, dimenzija 47.5 x 35 cm, u vjerojatno originalnom, drvenom i pozlaćenom okviru. Slika je u dobru stanju, mada bi je trebalo očistiti.

Franz Unger, između 1866. i 1870. g.

Zbirka porodice Machiedo de Palilo.

Ova mala slika za Hvar je osobito značajna jer predstavlja prvi umjetnički pejzaž pitoresknih hvarskih škoja i jedan od prvih pejzaža hvarskog podneblja uopće, pa tako osim dokumentarne posjeduje i kulturno-povijesnu vrijednost.

Potpisao ju je Franz Unger (1800-1870), Austrijanac iz Graza, liječnik i biolog koji se uz to bavio i slikanjem. Nije nam nažalost poznato u kojoj je mjeri bio slikarski izučen, no sudeći po ovoj i još nekim slikama, odlikovao se solidnom razinom slikarskog umijeća.

Franz Unger bio je velik zaljubljenik u Hvar, kojemu je budućnost vidio u razvoju turizma. Osobno je mnogo doprinio njegovu promicanju, pa je tako zbog svojih zasluga bio proglašen počasnim građaninom Hvara. Svoju privrženost Hvaru posvjedočio je i s nekoliko slika, koje danas predstavljaju prve umjetničke krajobrase ovog podneblja. Sve su nastale u razdoblju od 1866. do 1870. g., za vrijeme njegovih višekratnih posjeta Hvaru.

Slika sv. Klementa je dospjela u posjed porodice Machiedo de Palilo najvjerojatnije kao slikarev poklon Ivanu Krstitelju Machiedu, tadašnjem gradonačelniku Hvara i Ungerovu sudrugu u stvaranju turističke vizije ovog grada. Slika je za I. K. Machieda imala i sentimentaln značaj, jer prikazuje otok Sv. Klement, koji je dijelom bio u vlasništvu ove porodice.

Osim onih koje navodim u ovom članku, Đ. Novak (1968) spominje i još neke Ungerove slike na Hvaru: prikaz crkve sv. Marka u Hvaru (radi se o više dokumentarnom crtežu, koji se nalazio u arhivu porodice Boglić-Božić u Hvaru), sliku ruševina samostana sv. Venerande (koju nisam uspio pronaći) i još neke slike.

Duboković Nadalini., 1979, 9; Novak Đ., 1968, 27.

- Ljetnikovac Boglić u Milni

Prikaz uvale Mala Milna s ljetnikovcem porodice Boglić (izvorno Ivanić iz 17. st.). U prednjem, tamnijem planu je prikazan ljetnikovac i uvala, a u pozadini more s jedrilicama, te oblaci. Na poledini slike (na papiriću naljepljenom na blind-ramu) zapisano je: *In memoriam*

Francisci Unger profesoris vienne(n)sis qui hunc gratum Lesinae angulum Milna seu Boglich dictum mense iunio anni 1864 ad naturam delineavit. (Nismo sigurni dali se ovdje radi o 1864. ili 1869. g.)

Ulje na platnu dimenzija 56 x 42 cm, u okviru. Slika je u dobru stanju (?).

Franz Unger, 1864. ili (prije) 1869. g.

Zbirka porodice Božić.

Autor slike Franz Unger, o kojem smo nešto više kazali u opisu prethodne slike, prijateljevao je s mnogim ondašnjim uglednim Hvaranima, među ostalima i s prof. don Jakovom Bogličem, jednim od suvlasnika ljetnikovca u Milni. Kako je zapisano na poledini, slika je nastala za jednog zajedničkog posjeta Milni, i poklonjena je don J. Bogliču kao spomen na taj događaj.

Kao i sva obiteljska imovina Bogličevih, kasnije je dospjela u vlasništvo porodice Božić.

Nije popisana u zaštitnom rješenju zbirke Božić iz 1952. g.

Duboković N., 1979, 9; Novak Đ., 1968, 27. (Slika je objavljena u Vodiču Hvara, izd. Logos, Split 1986, na str. 58).

- Hvar oko 1870. g.

Panorama Hvara i gradske tvrđave s položaja otprilike kod današnjeg mola ispod nekadašnjeg samostana sv. Venerande. U prednjem planu je gradska luka s brodovima, prikazana u zagasitim tonovima, dok je tvrđava i dio grada ispod tvrđave, koji su u drugom planu, prikazan svjetlijim tonovima. Po rasporedu svjetlosti je očito da je Hvar prikazan u jutarnjim satima.

Panorama je vrlo kvalitetno i slikarski inventivno napravljena, od profinjenog *trois a cart-a* grada (koji se među hvarskim vedutama ovdje prvi put pojavljuje), do minucioznog crteža (osobito brodova u luci), zatim mekanog, plainairističkog prikaza brda s tvrđavom iz francuskog razdoblja i oblaka u pozadini, tako da je s pravom možemo nazvati prvom doista umjetničkom panoramom Hvara.

Ulje na platnu, kaširano na kartonu. Platno je izrezano na svim stranama, no čini se ne odviše, već vjerojatno uz sam blind-ram. (Platno je izvorno bilo samo nategnuto na blind-ramu, a s okvira je skinuto, izrezano i kaširano na karton iz nepoznatih razloga.) Sačuvane

dimenzije platna su 38 x 23 cm. Slika je na više mjesta oštećena i potrebna je restauracija. Uokvirena je naknadno u jedan stari pozlaćeni okvir.

Franz Unger (?), kraj 60-ih godina 19. st.

Zbirka Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara.

Sudeći po urbanističim detaljima, panorama prikazuje Hvar oko 1870. g. Autor nije potpisan, međutim prema koloritu, svjetlosnom rasporedu planova, filigranskom crtežu, oblikovanju oblaka, nalazimo veliku sličnost s metierom austrijskog slikara, spomenutog Franza Ungera, potpisanog na dvije slike koje smo ovdje naveli. (Navodimo kao pretpostavku da je autor možda bio potpisan na izrezanom dijelu, ili na blind-ramu, kao kod slike s prikazom otoka Sv. Klement.) Svakako, razdoblje između 1866. i 1870. g., kad je F. Unger boravio na Hvaru, moglo bi okvirno odgovarati vremenu nastanka slike.

Ovaj dragulj hvarske likovne baštine (profanog dijela) nađen je 1971. g. u antikvarijatu "Posrednik" u Zagrebu zahvaljujući dr. Grgi Gamulinu.

Pretpostavljamo gotovo sa sigurnošću da je slika izvorno pripadala nekoj hvarskoj obitelji, koja ju je dala prodati.

Duboković N., 1972, 3; Petrić M., 1981, 16. (Slika je objavljena u Vodiču Hvara, izd. Logos, Split 1986, na str. 31, te u Hvarskom zborniku 5, Hvar, 1977, između str. 320 i 321).

- Panorama Hvara oko 1870

Prikaz Hvara gotovo identičan prethodnom, tako da bi smo mogli kazati da se radi o predlošku za tu sliku, ili pak o prema njoj izrađenoj kopiji.

U donjem dijelu slike nalazi se nečitljivi potpis autora ?, a pri dnu je slike upisano drugim rukopisom:

Citta di Lesina 18., Lesina 20. Ottobre p. n.

Crtež je mekan, minuciozan i po svemu odaje obrazovan slikarski rukopis.

Olovka na kartonu, dimenzija 38 x 23,5 cm.

Nepozant autor, 19. st.

Nalazi se kod nasljednika Zdenka Roića u Hvaru.

Povijest slike nije poznata.

Petrić M., 1981, 16.

- Panorama Hvara

Prikaz grada Hvara s Križnog Rata. Kadar obuhvaća uvale zapadno od grada, preko brežuljka s ostacima samostana sv. Venerande, predio Frabriku, sve do srednjovjekovne gradske tvrđave. Slikom dominira prikaz Franjevačkog samostana.

Slika je potpisana i datirana.

Ulje na platnu, dimenzija 40 x 32 cm, uokvireno.

A. Stitz, 1867. g.

(Prema dostupnoj literaturi, ovaj autor mi nije poznat.)

Zbirka porodice Božić.

Nije popisana u zaštitnom rješenju zbirke Božić iz 1952. g.

Petrić M., 1981, 16.

LITERATURA:

- Berić Dušan (1958)**, Skulpture, slike, portreti i panorame na otoku Hvaru, Popis spomenika otoka Hvara, Split, 88-104.
- Berić Dušan (1965)**, Inventar pravoslavnog manastira i crkve sv. Venerande u Hvaru s kraja XVIII. vijeka, Bilten Historijskog arhiva komune hvarske 7-8, Hvar, 58-65.
- Bezić-Božanić Nevenka (1988)**, Unutrašnjost hvarske kuće u 17. stoljeću, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 27, Split, 281-292.
- Duboković Nadalini Niko (1963)**, Sklapanje jednog bračnog odnosa na Hvaru 1801. godine, Bilten Historijskog arhiva komune hvarske 5-6, Hvar, 96-101.
- Duboković Nadalini Niko (1965)**, Nastavak popisa spomenika, Bilten Historijskog arhiva komune hvarske 7-8, Hvar, 42-44.
- Duboković Nadalini Niko (1972)**, Nabavljena nepoznata slika Hvara, Periodični izvještaj Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara 35, Hvar, 3.
- Duboković Nadalini Niko (1979)**, Dvije slike profesora Franza Ungera u Hvaru, Periodični izvještaj CZK-BOH-a 108, Hvar, 9.
- Fabijanić Donato (1849)**, Dipinti della Città di Lesina, Zadar.

- Fio Petar (1992)**, Rodoslovlje Fio, Zagreb (rukopis).
- Fisković Cvito (1991)**, Crteži graditelja i kipara u korčulanskoj bilježnici, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 31, Split, 237-268.
- Kovačić Joško (1987)**, Iz hvarske kulturne baštine, Hvar (rukopis).
- Kovačić Joško (1996)**, Hvarska obitelj Bučić i njezin arhiv, Građa i prilozi za povijest Dalmacije 12 (Božić Bužančić Zbornik), Split, 433-469.
- Novak Dino (1968)**, Higijeničko društvo u Hvaru i prof. F. Unger, Inventar Higijeničkog društva u Hvaru, Hvar, 27-28.
- Petrić Marinko (1980)**, Uljana slika u kući Luce Novak Trumbete u Grodi u Hvaru, Periodični izvještaj CZK-BOH 121, Hvar, 4.
- Petrić Marinko (1981)**, Stari prospekti (vedute) grada Hvara, Periodični izvještaj CZKBOH 130, Hvar, 13-17.
- Petrić Marinko (1994)**, Okvir za obiteljsku sliku, Predgovor katalogu izložbe, Hvar.
- Prijatelj Kruno (1963)**, Ivan Skvarčina, Split.
- Prijatelj Kruno (1975)**, Karlo Grubaš mletački vedutista bokeljskog podrijetla, Studije o umjetninama Dalmacije III, Zagreb, 142-151.
- Prijatelj Kruno (1993)**, Pala sv. Paulina u Franjevačkoj crkvi u Sinju, Kačić XXV, Split, 619-624.
- Sabalić G. (1912)**, Pitture antiche di Zara, Parte I, Zadar.
- Simić-Bulat Anka (1964)**, Diplome, dukale, matrikule, statuti, Minijatura u Jugoslaviji, katalog izložbe, Zagreb, 51-52, 311.
- Zaninović Marin (1953)**, Priča o jednom portretu, Vjesnik, 14. 12. 1953.

A CONTRIBUTION TO RESEARCH WORK ON
THE ART HERITAGE OF HVAR - PAINTINGS IN
FAMILY POSSESSION

Summary

Paintings from 15th to the 19th centuries in private family collections in Hvar represent a particularly interesting part of the art heritage of Hvar. Excluding prints (especially from the 19th c.) that are found here in great number, the most valuable part of that section of the local art heritage are some sixty oil-paintings (mostly of Venetian extraction) and icons (mostly of Italo-Cretan origin). Oil-canvases are of a wide stylistic and temporal span, some very fine works being among them (e. g. from the circle of Tintoretto and from that of family da Ponte of Bassano). Icons are found in an exceptional number, ranging from the local art schools of 15th c. to works from Ionian and Russian workshops. Thematic range of the paintings is on the whole rather limited, with prevalence of religious themes and portraits.

In the catalogue are supplied some essential data about the paintings (description, state of repair, history).

Although limited in quantity, this section of the art heritage of Hvar has an extraordinary importance, since it reveals a different type and a different role of art works in the past of Hvar.